

Hvorfor beholde fremmedspråk som obligatorisk fellesfag også i fremtidens skole?

Innspill fra Christine Funtek, Kirsti Furre og Siri Hunstadbråten, Drammen videregående skole (23. 5. 2019)

Innledning

Som fremmedspråklærere mener vi det er svært urovekkende og betenkelig at fremmedspråk er i ferd med å bli pekt ut som ett av fagene som bør reduseres i omfang. Etter vårt syn er det mye som tyder på at fremmedspråk også i fremtiden må være obligatorisk for det store flertallet av elever som tar studieforberevende programmer. Fremmedspråk vil skape en bredde i opplæringen og gi elevene en dobbelkompetanse å ta med seg på veien videre.

Hovedargumenter

Vi vil herunder presentere og gå nærmere inn på to hovedargumenter for å beholde fremmedspråk som obligatorisk fellesfag i framtidens skole:

- Fremmedspråk åpner dører mot verden, både i retning av studier og næringsliv
- Skolens struktur og innhold skal gjennom sitt samfunnsansvar sikre viktige behov for samfunnet og den enkelte – på kort og lang sikt

I oppsummeringen av Liedutvalgets delrapport fra desember 2018 heter det at «plasseringen og omfanget av fellesfagene må vurderes nærmere og at dette bør gjøres i lys av en diskusjon om hva som er viktig med fagene for enten å være studieforbereidt eller å oppnå god fagarbeiderkompetanse. Utvalget stiller spørsmål ved om alle som skal bli studieforbereidt, bør ha de samme fellesfagene – og ha dem i samme omfang. I rapportens kapittel 11 heter det: «Vi vil her særlig peke på at kravene til fremmedspråk som en del av det å være studieforbereidt er ulike for ulike elevgrupper» (s. 246-247). I tråd med dette synes vi fremmedspråk bør videreføres som et obligatorisk fag i videregående skole, men at det på dette nivået heller vil være naturlig å tenke seg en spesialisering i språkfagene knyttet til elevenes programområde. Grunnleggende opplæring i fremmedspråk bør ivaretas gjennom en tidligere innføring, og starte allerede på mellomtrinnet med en påfølgende utvikling av generelle språkferdigheter gjennom ungdomsskolen.

Med tanke på at Liedutvalget også har signalisert behovet for mer obligatorisk

engelskopplæring på studieforberevende programmer, samt at regjeringen Solberg i Granavolden-plattformen fra januar 2019 sier at den vil «starte arbeidet med å gjøre engelsk til obligatorisk fag på Vg2 og Vg3», ser det ut til utvalget allerede nå er i ferd med å endre rollen fremmedspråk tradisjonelt har hatt i videregående opplæring. Dette vil i så fall være et brudd med fremmedspråkets rolle slik den er nedfelt i fag- og timefordeling både i Reform 94 og Kunnskapsløftet. Som lærere i videregående skole mener vi at det er all grunn til å drøfte hvilken kompetanse ungdommer vil trenge i fremtiden – med tanke på studier så vel som yrkesliv. En drøfting av fremmedspråkets stilling, inkludert hvilken språkkompetanse ungdom vil trenge nå og fremover er også på sin plass. Vi ser det er et behov for endring i faget fremmedspråk, men mener diskusjonen bør gå på innhold og omfang. Vi bør starte opplæringen tidligere, og vurdere hvilket innhold som skal knyttes til de ulike trinnene, for å kunne øke fagets nytteverdi. Innholdet i fremmedspråk bør og kan kobles til innholdet i andre fag (CLIL), og metodene bør tilpasses.

Liedutvalget problematiserer at kravene til fremmedspråk som en del av det å være studieforberevd er ulike for ulike elevgrupper. Dette anføres nærmest som et ankepunkt mot at fremmedspråk er obligatorisk. Vi mener at dette er å snu hele saken på hodet. Fokus bør være å se på hvilke behov samfunnet har framover, og det må være myndighetenes ansvar å definere behov og legge føringer for elevers valgfrihet. Hvis fremmedspråk ikke lenger skal være obligatorisk, er det grunn til å tro at mange elever vil velge det bort, slik mange gjorde med matematikk tidligere. Vi synes det er relevant å trekke paralleller mellom matematikk og fremmedspråk, fordi det er flere likhetstrekk mellom disse fagenes profil og arbeidsmåter. Begge fag krever systematisk arbeid og utholdenhet over tid, og er fag hvor de fleste elever må legge ned en betydelig innsats for å kunne lykkes. I en spørreundersøkelse på Drammen videregående skole i mai 2019 svarte 27% av 273 elever (nivå I og II) at de ikke ville ha valgt fremmedspråk hvis det hadde vært valgfritt. Vi vet ikke om dette resultatet vil kunne generaliseres til nasjonalt nivå, men har grunn til å tro at mange elever ville velge bort fremmedspråk, hvis strukturen ga dem anledning til det. Vi mener at vi da vil miste noe grunnleggende – både på individnivå og for Norge som kunnskapssamfunn. Strukturen i videregående opplæring bør «beskytte» fremmedspråkenes posisjon heller enn å svekke dem.

I takt med at høyere utdanning og arbeidsliv blir stadig mer globalisert, øker konkurransen om studieplasser og arbeidsplasser, og det er grunn til å anta at strategiske valg av fag på videregående skole vil bli enda mer fremtredende. Konsekvensen kan fort bli at

fremmedspråk blir et marginalt fag. Strukturen på videregående opplæring må sikre en så bred opplæring i videregående skole som mulig og balansere hensynet mellom samfunnets behov og individets behov – på kort og lang sikt. Hvis fremmedspråk blir valgfritt, tror vi at ressurssterke foreldre i større grad enn andre vil råde sine barn til å lære et fremmedspråk enn de med mindre ressurser, og at de sosio-økonomiske forskjellene dermed vil kunne øke. Obligatorisk fremmedspråk i videregående skole henger, etter vår mening, nøye sammen med livslang læring. I videregående skole skal ungdommene få en tilstrekkelig bred og dyp kompetanseplattform til å kunne utvikle seg videre gjennom hele sin yrkeskarriere. Gjennom å lære et fremmedspråk får elevene en forståelse for kulturen hvor språket snakkes og utvikler grunnleggende ferdigheter i språket, noe som gjør at de på en relativt enkel måte kan videreutvikle sin kompetanse senere, om dette skulle være ønskelig eller nødvendig. Det vil åpne for flere muligheter til å studere, søke arbeid utenlands og i arbeidssammenheng i Norge. For en som ikke har hatt fremmedspråkopplæring i videregående skole, vil det være mye mer utfordrende å gripe slike muligheter, siden tidkrevende språkopplæring helt fra nybegynnernivå da vil være påkrevet. Et argument til for at flest mulig bør ha en grunnkompetanse i fremmedspråk fra sin grunnutdanning, er at eksponering for fremmedspråk og fremmede kulturer også åpner for nye perspektiver og interesser. Det har stor betydning å starte med dette i ungdomsårene, mens de fleste er mer åpne for slike impulser, enn senere i livet.

Det aller viktigste argumentet for å beholde fremmedspråk som obligatorisk fag er at videregående skole skal legge til rette for endringer i arbeidslivet som vi ennå ikke vet hva er eller vil innebære. Vi må passe på at opplæringstilbudet i videregående skole bidrar til å holde muligheter åpne for ungdommene i stedet for å begrense deres muligheter framover. Vi mener at det på studieforbereidende programmer vil være enda mer nødvendig enn tidligere å balansere flere, til dels motstridende, perspektiver. I en stadig mer sammenvevd og kompleks verdensøkonomi vil kravene til utdanningssystemet øke og mange ulike hensyn må ivaretas samtidig. Med den økonomiske utviklingen vi har sett i land som Kina, Brasil og India, og Kinas stadig viktigere rolle som global investor, har globaliseringen – økonomisk, politisk og kulturelt, gått inn i en ny fase. Med tanke på at denne utviklingen ser ut til å fortsette, bør fremmedspråkopplæringen opprettholdes som obligatorisk fellesfag med minst samme omfang som i dag. Videre bør det være en prioritert oppgave å søke å tilby et bredere utvalg av fremmedspråk framover. Om relativt kort tid vil trolig opplæring i språk som kinesisk (mandarin), russisk, arabisk og portugisisk være mye vanligere enn nå. Hvordan

arbeidsmarkedet vil utvikle seg og hvilke nye jobber som skapes, er det vanskelig å si noe sikkert om. Til nå har mange arbeidsinnvandrere kommet til Norge, men i fremtiden vil kanskje nordmenn reise ut for å arbeide – enten av lyst eller av nødvendighet.

Fremmedspråkferdigheter er helt avgjørende for å kunne delta i et globalt arbeidsmarked, og opplæringen i videregående skole har derfor et ansvar for å sørge for at fremtidens arbeidstakere har et så godt grunnlag som mulig. Dette støttes også av næringslivet, nærmere bestemt NHO¹. Det bedriftene etterspør er ikke bare fremmedspråkkompetanse, men i stor grad dobbeltkompetanse, det vil si kompetanse i fremmedspråk kombinert med kompetanse i teknologi, økonomi eller kommunikasjon. For å tilrettelegge for dette må ikke fremmedspråk reduseres til en valgmulighet for noen få spesielt interesserte, men opprettholdes som et bredt tilbud til store elevgrupper.

Oppsummering

At fremmedspråk er nyttig i et samfunnsperspektiv er udiskutabelt, men vi mener at det også er andre aspekter som bør vektlegges når fremmedspråkets posisjon i skolen vurderes.

Grunnutdanningen har ikke bare et nytteperspektiv men også et dannelsesperspektiv.

Gjennom fremmedspråkopplæring vil barn og ungdom forstå hvem de er og oppøve kunnskap om og interesse for Europa og resten av verden. Det handler om å gi felles referanser og en identitet utover den nasjonale. I en tid hvor mange elever snakker flere språk og har tilhørighet i flere kulturer, blir det enda viktigere at skolen bidrar til å skape forståelse og respekt på tvers av kulturer, i en europeisk så vel som en global sammenheng. Flerspråklighet som ressurs er ikke noe som kommer av seg selv. Språklige og kulturelle fellesnevner må skapes aktivt, og ingen arena er bedre egnet til dette enn skolen. Videregående opplæring står i en særstilling her fordi elevene i denne alderen er i stand til å utvikle praktiske språkferdigheter, kulturforståelse, samtidig med at de får delta i refleksjon omkring verdien av språk- og kulturkunnskap.

Som tidligere nevnt bør nytenkning rundt fremmedspråkets plass som fellesfag heller fokusere på en vurdering av innholdet og metodene i faget, og tidspunktet for når fremmedspråk skal introduseres i opplæringen, framfor å undergrave fagets legitimitet.

¹ <https://www.universitetsavisa.no/campus/2017/06/08/For-15-år-siden-var-det-utenkelig-nå-styrker-humanistene-samarbeidet-med-næringslivet-18366028.ece>